

Ekvivalencija determinističkog i nedeterminističkog Turingovog odlučivača

Nora Berdalović

6. kolovoza 2024.

Teorem 1. Nedeterministički Turingov odlučivač sa svojstvom da svako njegovo izračunavanje stane u $q_{\checkmark}$ ili q_X ekvivalentan je determinističkom.

Dokaz. Za dani nedeterministički Turingov odlučivač $\mathcal{N}$, simuliramo njegov rad na determinističkom. Koristimo četiri glavne trake i eventualne pomoćne: kao što znamo, svaki TO s proizvoljnim konačnim brojem traka je ekvivalentan jednotračnom.

Rad TO ilustriramo sa stablom, gdje svaki čvor predstavlja jednu konfiguraciju. Djeca nekog čvora one su konfiguracije u koje je iz njega moguće prijeći. Korijen je početna konfiguracija $(q_0, 0, w_{\sqcup} \dots)$, za ulaznu riječ w .

Zbog toga što je broj stanja te broj znakova u abecedi konačan, znamo da svaki čvor ima gornju ogradu na broj djece. Taj indeks grananja označavamo s b . Dakle, imamo konačan broj prijelaza između konfiguracija nad kojima napravimo neki uređaj (npr. leksikografski) te ih označavamo redom s $\delta_1, \dots, \delta_b$. Adresa nekog čvora bit će niz prijelaza koje je potrebno izvršiti iz korijena nadalje kako bi se došlo do čvora.

Za razliku od DTO, koji će u svom radu prolaziti samo jednom granom stabla, NTO može prolazi svim granama simultano. Kako bi ga simulirali, DTO će također morati proći cijelim stablom.

Iz pretpostavke teorema znamo da će $\mathcal{N}$ završiti izračun u jednom od dva stanja $q_{\checkmark}$ ili q_X . Ako u simulaciji njegovog rada dođemo do $\mathcal{N}.q_{\checkmark}$, prihvaćamo riječ. Međutim, ako dođemo do $\mathcal{N}.q_X$, nemamo dovoljno informacija da znamo znači li to konačno odbijanje riječi, ili samo trenutne grane – moguće je da postoji druga grana gdje ćemo doći do $\mathcal{N}.q_{\checkmark}$. Zbog toga je potrebno pratiti dosad obidene čvorove i njihova stanja, jer tek kad dođemo do stanja $\mathcal{N}.q_X$ u svim granama stabla, znamo da DTO mora odbiti riječ.

Na prvu traku DTO zapisujemo ulaznu riječ i ostavljamo ju nepromjenjenu.

Drugu traku koristimo za simulaciju rada NTO u određenoj grani.

Na trećoj traci, koristeći adrese, pratimo čvorove koje smo dosad obišli te jesu li u stanju $\mathcal{N}.q_X$, tj. jesu li odbijeni ili ne. Odbijene adrese označavamo sa znakom X poslije njihovog zapisa. Između različitih adresa pišemo delimiter $\#$. Stablo obilazimo sa breadth first search, pa će zapis na traci biti oblika $\delta_1\#\delta_2\#\dots\delta_b\#\delta_1\delta_1X\#\dots\delta_1\delta_b\#\delta_2\delta_1\dots$

Na četvrtoj traci nalazi se trenutna adresa, koja je na početku δ_1 (prvo dijete korijena).

Algoritam, zapisan niže u pseudokodu, funkcionira na sljedeći način:

Nakon zapisivanja ulazne riječi na traku t_1 , stroj provjerava poseban slučaj kad je izračun gotov već u korijenu stabla, odnosno početno stanje jednako je nekom završnom. Ako je to $\mathcal{N}.q_\checkmark$, prihvaća riječ, a ako je $\mathcal{N}.q_X$, odbija ju – znamo da stroj završava rad odmah na početku, pa nema daljnjih konfiguracija za provjeriti.

Ako to nije slučaj, stroj ulazi u petlju. Za trenutnu adresu, provjerava nalazi li se u grani koja je već odbijena. To postiže čitanjem zapisa na t_3 , gdje se nalaze sve dosad prijedene adrese. TO čita prvi prijelaz u trenutnoj adresi sa t_4 i sprema ga u varijablu `dio`. Nju prosljeđuje pomoćnoj funkciji `findAddress()`, koja čita traku t_3 i traži `dio` na njoj. Ako još nije zapisan na traci, vraća 2. Ako jest, i idući pročitani simbol nakon njega je X , vraća 1 – znači da je stroj granu u kojoj se adresa nalazi već odbio, kod nekog pretka čvora na trenutnoj adresi, pa ju nije potrebno dalje analizirati. Tad postavlja varijablu `gotovo` na 1. Isto radi za sve početne komade adrese (početna dva prijelaza u adresi, početna tri itd.). Ako nijedan komad na t_3 ne slijedi X , znamo da grana u kojoj je trenutna adresa nije ranije bila odbijena.

Npr. za adresu $\delta_3\delta_1\delta_2\delta_1$, čitat će t_3 dok ne naiđe na adresu δ_3 . Ako nije praćena sa X , nastavlja čitanje i isto radi za adresu $\delta_3\delta_1$, i zatim $\delta_3\delta_1\delta_2$. Cijelu adresu (sva četiri prijelaza) nije potrebno provjeravati, jer se sigurno ne nalazi na traci: svaki čvor stabla posjećujemo samo jednom.

Ako trenutna adresa nije odbijena, DTO na t_2 simulira rad $\mathcal{N}$ od početne konfiguracije do one koja je na toj adresi. To znači da će, s inicijalnom pozicijom glave na početku t_2 , redom izvršavati prijelaze koji čine adresu, a koje može čitati s t_4 . Adresu zatim zapisuje na t_3 , tako što čita simbole na traci dok ne dođe do prve praznine, zapiše adresu i znak $\#$ koji će ju odvajati od iduće, u slučaju da na kraju simulacije nismo u stanju $\mathcal{N}.q_X$. Ako jesmo, tad zapisuje $X\#$, označavajući da je ta grana odbijena. Naravno, ako čvor

na toj adresi ne postoji (čvorovi mogu imati manje od b djece, ali stroj uvijek provjerava svih b mogućnosti), također uzima da je grana odbijena. S druge strane, ako smo na kraju u stanju $\mathcal{N}.q_{\checkmark}$, tad stroj odmah prihvaća riječ i završava s radom.

Nakon toga, stroj miče trenutnu adresu sa t_4 , zapisuje adresu koja se nalazi u varijabli `dio`, te ju pretvara u njenog sljedbenika putem funkcije `sljedeca()`, uz eventualni dodatak znakova δ_1 na kraj kako bi ostali na istoj dubini stabla (koju pamtimo u varijabli `adrLength`). Unutar `dio` će biti zapisana ili cijela adresa - u tom slučaju na t_4 će sad stajati njezin sljedbenik - ili neki čvor prethodnik adrese koji je već odbijen, pri čemu ovim računom osiguravamo da se ne provjeravaju i sva ostala njegova djeca, već nastavljamo provjeru za iduću neodbijenu granu.

Funkcija `sljedeca()` vrti beskonačnu petlju. Unutar nje, prvo se pomiče do zadnjeg nepraznog znaka na t_4 , tj. zadnjeg prijelaza δ_{zadnji} u adresi. Ako je on različit od δ_b , umjesto njega zapisuje $\delta_{zadnji+1}$ i vraća se iz funkcije. Inače zapisuje δ_1 i ulazi u sljedeću iteraciju petlje, sve dok ne dođe do prvog prijelaza u adresi. Ako je i on jednak δ_b , nakon što ga promijeni u δ_1 zapisuje još δ_1 na sam kraj adrese, te povećava `adrLength` - ušli smo na novu dubinu stabla.

Ako se duljina adrese povećala, stroj provjerava je li u situaciji da je svaka grana odbijena, pa zna da mora odbiti riječ. To može pamtitu u varijabli `odbijeno`, koju na početku petlje stavlja na 1, te mijenja na 0 čim naiđe na granu koja nije još odbijena. Provjera se obavlja počevši od čvorova koji su djeca korijena, tj. na adresama $\delta_1, \delta_2, \dots, \delta_b$, te s glavom čitača na početnom mjestu trake t_3 . Stroj čita traku dok ne naiđe na danu adresu uz pomoć `findAddress()`. U slučaju da ne naiđe na nju prije prvog praznog znaka, postavlja varijablu `odbijeno` na 0 – znači da granu nije još ni obišao pa ju sigurno nije ni odbio. Ako je adresa na traci i idući pročitani znak iza nje je X , odmah zna da je grana odbijena, pa opet postavlja `odbijeno` = 0 i završava provjeru. Ako nije, potrebno je provjeriti jesu li sva djeca čvora na danoj adresi bila odbijena, što bi značilo da je i on sam, tj. njegova cijela grana, odbijena. Stroj dakle u petlji za $i = 1, \dots, b$ rekurzivno provjerava je li čvor na adresi oblika `trenutna_adresa` δ_i odbijen. Čim nađe jedno dijete za koje se nije ušlo u stanje $\mathcal{N}.q_X$, zna da nije cijela grana odbijena, pa postavlja varijablu `odbijeno` na 0 i završava provjeru.

Npr. za provjeru je li odbijena grana δ_1 , ako na traci nije zapisano $\delta_1 X$, stroj provjerava grane $\delta_1 \delta_1, \delta_1 \delta_2, \dots, \delta_1 \delta_b$. Ako nije naišao ni na $\delta_1 \delta_1 X$, provjerava $\delta_1 \delta_1 \delta_1, \dots, \delta_1 \delta_1 \delta_b$ itd.

Ako je poslije ovog računa ostalo odbijeno = 1, znači da stroj nije naišao ni na jednu granu NTO u kojoj riječ nije odbijena. Došao je do stanja $\mathcal{N}.q_X$ u svim granama – može odbiti riječ.

Pseudokod:

```

write( $t_1, R, w$ );
if ( $q_0 == \mathcal{N}.q_{\checkmark}$ ) prihvati;
else if ( $q_0 == \mathcal{N}.q_X$ ) odbij;
write ( $\delta_1, R, t_4$ );
adrLength=1;
while True:
    adresa=read( $t_4, R$ );
    odbijeno=1;
    gotovo=0;
    dio="";
    while True:
        getDio();
        if (dio==adresa) break;
        if (findAddress(dio)==1):
            gotovo=1;
            break;
    if (not gotovo):
         $s = \mathcal{N}.q_0$ ;
        while(read( $t_4, R$ ) == ( $p, \alpha, q, \beta, d$ ))  $\neq \perp$ :
            if (read( $t_2, R$ ) =  $\alpha$  and  $s = p$ ):
                 $s = q$ ;
                write( $t_2, \beta, d$ );
    zapisi(adresa, s);
    if( $s == \mathcal{N}.q_{\checkmark}$ ) prihvati;
    tempAdrLength=adrLength;
    isprazni  $t_4$ ; write( $t_4, dio, R$ );
    write(sljedeca(),  $R, t_4$ );
    for( $i = glava(t_4)$ ,  $i < adrLength$ ,  $i++$ ):
        write( $\delta_1, R, t_4$ );
    if(tempAdrLength==adrLength):
        continue;
    for ( $i=1$ ,  $i \leq b$ ,  $i++$ ):

```

```

// provjera za svaku početnu granu je li odbijena
if (not kraj( $\delta_i$ )):
    odbijeno=0;
    break;
if (odbijeno==1) odbij; //znači da su sve grane odbijene

```

Korištene funkcije:

```

getDio():
     $\delta_j$ =read( $t_4$ );
    if( $\delta_j$ == $\perp$ ) return;
    dio+= $\delta_j$ ;
    return;

```

```

zapisi(adresa,s):
    do (read( $t_3, R$ ))
        until (read( $t_3, R$ )== $\perp$ );
    move( $t_3, L$ );
    write(adresa, $t_3, R$ );
    if ( $s==\mathcal{N}.q_X$ ):
        write( $X, t_3, R$ );
    write( $\#, t_3, R$ );
    return;

```

```

sljedeca():
    headTemp=1;
    while True:
        while (read( $t_4, L$ )== $\perp$ ):
            headTemp=glava( $t_4$ );
             $\delta_{zadnji}$ =read( $t_4, L$ );
        if(headTemp!=0): read( $t_4, R$ );
        if ( $\delta_{zadnji} \neq \delta_b$ ):
             $\delta_{zadnji}=\delta_{zadnji+1}$ ;
            write( $\delta_{zadnji+1}, t_4, R$ );
            return;
        else:

```

```

        if(glava( $t_4 \geq 0$ ):
            write( $\delta_1, t_4, L$ );
        else:
            write ( $\delta_1, t_4, L$ );
            premotaj na kraj;
            write ( $\delta_1, t_4, R$ );
            adrLength++;
            return;

kraj(adresa):
    help=0;
    vrati  $t_3$  na početak;
    find=findAddress(adresa);
    if (find==1): return 1;
    if (find==0):
        for (i=1, i<b, i++):
            help=kraj(adresa $\delta_i$ );
            if (!help): break;
    return help;

findAddress(adresa):
    help=0;
    while True:
        temp=read( $t_3, R$ );
        if (help==0):
            if(temp==_): return 2;
            readT3+=temp;
            if (readT3==pocetni dio adrese):
                if(readT3==adresa):
                    isprazni readT3;
                    if(read( $t_3, R$ )==X): return 1;
                    else: return 0;
            else if (temp==X):
                isprazni readT3;
                return 1;
            else: help=1;
    if(help==1):

```

```
do (read( $t_3, R$ ))  
  until (read( $t_3$ )==#);  
isprazni readT3;  
help=0;
```

□